

דברים יז

(ח) כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובינו נגע לנגע דברי ריבת בשערך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר יקנך אלהיך בו: (ט) ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט: (י) ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר יקנך ושמרת לעשות ככל אשר יורוך: (יא) על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל: (יב) והאיש אשר יעשה בדרך לבבתי שמע אל הכהן העמד לשכת שם את יקנך אלהיך או אל השפט ואת האיש ההוא ובערת הרע מישראל: (יג) וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד: **ס**

רש"י דברים יז:יא

ימין ושמאל - אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, וכל שכן שאומר לך על ימין ימין ועל שמאל שמאל:

רמב"ן דברים יז:יא

ימין ושמאל - אפילו אם אומר לך על ימין שהוא שמאל או על שמאל שהוא ימין, לשון רש"י. וענינו, אפילו תחשוב בלבך שהם טועים, והדבר פשוט בעיניך כאשר אתה יודע בין ימין לשמאל, תעשה כמצותם, ואל תאמר איך אוכל החלב הגמור הזה או אהרוג האיש הנקי הזה, אבל תאמר כך צוה אותי האדון המצוה על המצות שאעשה בכל מצותי ככל אשר יורוני העומדים לפניו במקום אשר יבחר ועל משמעות דעתם נתן לי התורה אפילו יטעו, וזה כענין רבי יהושע עם ר"ג ביום הכיפורים שחל להיות בחשבונו (ר"ה כה א):

והצורך במצוה הזאת גדול מאד, כי התורה נתנה לנו בכתב, וידוע הוא שלא ישתנו הדעות בכל הדברים הנולדים, והנה ירבו המחלוקות ותעשה התורה כמה תורות. וחתך לנו הכתוב הדין, שנשמע לבית דין הגדול העומד לפני השם במקום אשר יבחר בכל מה שיאמרו לנו בפירוש התורה, בין שקבלו פירושו עד מפי עד ומשה מפי הגבורה, או שיאמרו כן לפי משמעות המקרא או כוונתה, כי על הדעת שלהם הוא נותן (ס"א לנו) להם התורה, אפילו יהיה בעיניך כמחליף הימין בשמאל, וכל שכן שיש לך לחשוב שהם אומרים על ימין שהוא ימין, כי רוח השם על משרתי מקדשו ולא יעזוב את חסידיו, לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול. ולשון ספרי (שופטים קנד) אפילו מראין בעיניך על הימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין שמע להם:

ראש השנה כד:ב - כה:א

משנה. מעשה שבאו שנים, ואמרו: ראינוהו שחרית במזרח וערבית במערב. אמר רבי יוחנן בן נורי: עדי שקר הם. כשבאו ליבנה קיבלו רבן גמליאל. ועוד באו שנים ואמרו: ראינוהו בזמנו, ובליל עיבורו לא נראה. וקיבלו רבן גמליאל. אמר רבי דוסא בן הורכניס: עדי שקר הן; היאך מעידים על האשה שילדה, ולמחר כריסה בין שיניה? אמר לו רבי יהושע: רואה אני את דבריך. שלח לו רבן גמליאל: גזרתי עליך שתבא אצלי במקלך ובמעוטיך ביום הכפורים שחל להיות בחשבונו. הלך ומצאו רבי עקיבא מיצר. אמר לו: יש לי ללמוד שכל מה שעשה רבן גמליאל עשוי, שנאמר +ויקרא כג+ "אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם" - בין בזמנו בין שלא בזמנו, אין לי מועדות אלא אלו. בא לו אצל רבי דוסא בן הורכניס, אמר לו: אם באין אנו לדון אחר בית דינו של רבן גמליאל - צריכין אנו לדון אחר כל בית דין שעמד מימות משה ועד עכשין, שנאמר +שמות כד+ ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל, ולמה לא נתפרשו שמונתן של זקנים - אלא ללמד שכל שלשה ושלושה שעמדו בית דין על ישראל הרי הוא כבית דינו של משה. נטל מקלן ומעותיו בידו, והלך ליבנה אצל רבן גמליאל ביום שחל יום הכפורים להיות בחשבונו. עמד רבן גמליאל ונשקו על ראשו, אמר לו: בוא בשלום רבי ותלמידי! רבי - בחכמה, ותלמידי - שקבלת את דברי.

גמרא... הלך רבי עקיבא (ומצאו) +מסורת השי"ס: [ומצאו ר"ע]+ מיצר כו'. איבעיא להו: מי מיצר? רבי עקיבא מיצר, או רבי יהושע מיצר? תא שמע, דתניא: הלך רבי עקיבא ומצאו לרבי יהושע כשהוא מיצר, אמר לו: [רבי], מפני מה אתה מיצר? אמר לו: (רבי) עקיבא, ראוי לו שיפול למטה שנים עשר חדש ואל יגזור עליו גזירה זו. אמר לו: רבי, תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלמדתני. אמר לו: אמור. - אמר לו: הרי הוא אומר +ויקרא כב+ אתם, +ויקרא כג+ אתם, +ויקרא כג+ אתם, שלש פעמים, אתם - אפילו שוגגין, אתם - אפילו מזידין, אתם - אפילו מוטעין. בלשון הזה אמר לו: עקיבא, נחמתני, נחמתני.

בבא מציעא נט:ב

זוה הוא תנור של עכנאי [נחש]. מאי עכנאי? - אמר רב יהודה אמר שמואל: שהקיפו דברים [הוחכות] כעכנא זו, וטמאוהו. תנא: באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא

קיבלו הימנו. אמר להם: אם הלכה כמותי - חרוב זה יוכיח. נעקר חרוב ממקומו מאה אמה, ואמרי לה: ארבע מאות אמה: אמרו לו: אין מביאין ראייה מן החרוב. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - אמת המים יוכיחו. חזרו אמת המים לאחוריהם. אמרו לו: אין מביאין ראייה מאמת המים. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - כותלי בית המדרש יוכיחו. הטו כותלי בית המדרש ליפול. גער בהם **רבי יהושע**, אמר להם: אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה - אתם מה טיבכם? לא נפלו מפני כבודו של **רבי יהושע**, ולא זקפו מפני כבודו של **רבי אליעזר**, ועדין מטיין ועומדין. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - מן השמים יוכיחו. יצאתה בת קול ואמרה: מה לכם אצל **רבי אליעזר** שהלכה כמותו בכל מקום! עמד **רבי יהושע** על רגליו ואמר: לא בשמים היא. - מאי + דברים ל' + "לא בשמים היא"? - אמר רבי ירמיה: שכבר נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבת קול, שכבר כתבת בהר סיני בתורה + שמות כ"ג + "אחרי רבים להטות." - אשכחיה [מצא אותן] רבי נתן לאליהו, אמר ליה: מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעתא? - אמר ליה: קא חייך ואמר נצחוני בני, נצחוני בני. [מהרי"ץ חיות - עשוי נצח].

אמרו: אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר **רבי אליעזר** ושרפום באש, ונמנו [הצביעו] עליו וברכוהו [החרימו אותו]. ואמרו: מי ילך ויודיעו? - אמר להם **רבי עקיבא**: אני אלך, שמא ילך אדם שאינו הגון ויודיעו, ונמצא מחריב את כל העולם כולו. מה עשה **רבי עקיבא**? לבש שחורים, ונתעטף שחורים, וישב לפניו בריחוק ארבע אמות.

- אמר לו **רבי אליעזר**: **עקיבא**, מה יום מיומים? - אמר לו: רבי, כמדומה לי שחבירים בדילים ממך. - אף הוא קרע בגדיו וחלץ מנעליו, ונשמט וישב על גבי קרקע. זלגו עיניו דמעות, לקה העולם שלישי בזיתים, ושליש בחטים, ושליש בשעורים. ויש אומרים: אף בצק שבידי אשה טפח [נתקלקל]. תנא: "אך גדולי" [מכה גדולה] היה באותו היום, שבכל מקום שנתן בו עיניו **רבי אליעזר** נשרף. ואף **רבן גמליאל** היה בא בספינה, עמד עליו נחשול לטבעו. אמר: כמדומה לי שאין זה אלא בשביל **רבי אליעזר** בן הורקנוס. עמד על רגליו ואמר: רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי, ולא לכבוד בית אבא עשיתי, אלא לכבודך, שלא ירבו מחלוקות בישראל. נח הים מזעפו. - אימא שלום דביתוהו [אישתו] **דרבי אליעזר** אחתיה [אחותו] **דרבן גמליאל** הואי. מההוא מעשה ואילך לא הוה שפקה ליה [הניח אותו] **לרבי אליעזר** למיפל על אפיה. ההוא יומא ריש ירחא הוה, ואיחלף לה בין מלא לחסר. איכא דאמרי: אתא עניא וקאי אבבא [בא עני ועומד בפתח], אפיקא ליה ריפתא [הוציאה לו כיכר לחם]. אשכחתייה דנפל על אנפיה, אמרה ליה: קום, קטלית לאחי. אדהכי [בינתיים] נפק [יצא] שיפורא [קול שופר] מבית **רבן גמליאל** דשכיב [מת]. אמר לה: מנא ידעת? אמרה ליה: כך מקובלני מבית אבי אבא: כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה [צער הלב].

תורה תמימה דברים פרק יז פסוק יא

ימין ושמאל - ואפילו נראין בעיניך על שמאל שהוא ימין ועל ימין שהוא שמאל שמע להם^(ס) [ספרי]:

(ס) מה שנראה לו בכלל לדרוש כזה אע"פ דמצינו בכ"מ שכן הוא ע"ד צחות הלשון והמליצה להחזיק תקיפת האמירה, י"ל דמדייק מדלא כתב "לא תסור ימין ושמאל מכל הדבר אשר יגידו לך" וכמכ"כ בפי' ואתחנן (ה' כ"ט) "לא תסורו ימין ושמאל", וכן בסמוך (פ' כ') "לבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל", ומדסמיך כאן ימין ושמאל אל ההגדה ש"מ דאשמעינן שלא יסור אע"פ שבהגדה עצמה נראה לך ימין ושמאל וכדמפרש.

- והנה לפנינו בספרי הגירסא אפילו מראים בעיניך, והעתקנו כגירסת הגר"א ז"ל "אפילו נראים בעיניך", שהוא לשון מתוקן, אבל הכונה אחת היא, כלומר אפילו אם דעתך וסברתך נוטה להיפך מדעתם וסברתם, יען כי כידוע בכל דבר יש דעות וסברות שונות וכמ"ש בברכות נ"ח א' הרואה אוכלסי ישראל אומר "ברוך חכם הרזים שאין כל הדעות שוות", וכמו שאנו רואים בהלכה אחת דעות מהופכות, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, וכל כך הדבר פשוט בעיניך כי האמת אתך כאשר אתה יודע להבחין בין ימינך לשמאלך. בכ"ז תשמע לדעתם וסברתם. ומבואר מזה דרך אז מחויבים לשמוע להם באמרם על ימין שהוא שמאל רק אם נראה לך כן, אבל אם באמת אומרים על ימין שהוא שמאל כגון שמתירין את החלב ואת העריות, בודאי אסור לשמוע להם, וכך מפורש בירושלמי הוריות שהבאנו בדרשה הקודמת, "יכול אם יאמרו לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין תשמע להם, ת"ל ימין ושמאל, כשיאמרו לך על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל", וזה יתבאר כפי שכתבנו. ורמב"ן בנמוקיו כאן כתב וז"ל, "אפילו תחשוב בלבך שהם טועים והדבר פשוט בעיניך כימין לשמאל, תעשה כמצותם, ואל תאמר איך אוכל החלב הגמור הזה או איך אהרוג את האיש הנקי הזה אלא תאמר כך צוה אותי האדון המצוה על המצות וכו', ועל משמעות דעתם נתן לי התורה אפילו יטעו" עכ"ל. ודברים אלו מורים לכאורה שאפילו כשמתירים איסור גמור שבתורה ג"כ צריך לשמוע להם, אבל דברי הירושלמי שהבאנו בדרשה הקודמת סותרים אותם מפורש, וגם אין הסברא נוטה לזה כלל, אלא הדברים נכוחים ומתקבלים כמשי"כ. ואמת שמצינו בר"ה כ"ה א' דרשה אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש - אתם כתיב, אתם ואפילו מזידים, כלומר אפילו עברו ב"ד את החדש במזיד שלא כדון, והרי זה לכאורה מפורש כרמב"ן, אבל כבר הוכחנו במקומו בפי' אמור דגירסא זו "אפילו מזידין" מוטעת היא וצ"ל "אתם אפילו אנוסים", וכ"ה בתו"כ וברמב"ם, יעו"ש. וצריך לדחוק ולפרש כונת הרמב"ן ע"פ הדרך שכתבנו, דלא שמתירין מפורש את החלב וכו', אלא נראה לך כן שכן יוצא ע"פ סברתם ושקול דעתם שמוטעים הם בעיניך, וכמשי"כ, ודו"ק: